

פרשת משפטים

מדבר שקר תרחק ונקי וצדיק אל תהרג כי לא אצדיק רשע. (כג ז)

תקציר המאמר לפרשת משפטים:

פרשתינו מוקדשת במידה רבה להוראת הצדק, תוך הגדרת מהי התנהגות נכונה וטובה בין בני אדם. שורש 'צדק' הוא אחד השכיחים בתנ"ך, וכאילו להדגיש את מרכזיותו של מושג זה למצב האנושי, השורש הזה מופיע לא פחות מ-655 פעמים בכל התנ"ך.

אבל מה טמון בליבה של הצדק? מתוך מאות הדוגמאות של צדיקים וצדקה במקרא, מהו הלקח הבסיסי עבורנו בחיי היומיום?

על מנת לגלות את המשמעות המהותית של המילה, מאמר זה מתבונן באותיות היסודיות של השורש עצמו, כלומר בחינת מכלול המונחים האחרים בתנ"ך המכילים את צמד שתי האותיות 'דק'. מגמה מתגלה במהירות ומצביעה על היבט של ישרות שרק החכמה האלוקית יכולה ללמד.

שמות פרק כג:ז - מדבר שקר תרחק ונקי וצדיק אל תהרג כי לא אצדיק רשע.

פרשתנו מוקדשת במידה רבה להוראת דרכי הצדק בהן ינהג האדם, תוך מתן הגדרה להתנהגות נכונה וטובה שבין אדם לחברו. שרש 'צדק' מופיע רבות בפרשתנו והוא מהשכיחים בתנ"ך. מהי המשמעות העמוקה של המושג "צדק"? מתוך מאות דוגמאות של "צדיקים" ו"צדקה" המוזכרים במקרא, מהו הלקח הבסיסי עבורנו בחיי היומיום?

על מנת לגלות את המשמעות המהותית של המלה, מאמר זה מתבונן באותיות היסודיות של השרש עצמו, כלומר בחינת מכלול המונחים האחרים בתנ"ך המכילים את אותיות 'דק'. הדפוס מתגלה במהירות ומצביע על היבט של ישרות שרק החכמה האלוקית יכולה ללמד.

בהסתכלות ראשונית, שרש 'צדק' מורה על אמת, יושר, כנות וזכאות.

אמנם, נראה שניתן להבין פן חדש במשמעות המלה "צדק" על ידי בדיקה של מלים אחרות בעלות אותיות 'דק': 1. דק / דקק. 2. דקר. 3. חדק. 4. סדק. 5. בדק.

1. דק / דקק - שחיקה וְהַדְקוֹת עִמִּים רַבִּים, וְתִדְוֹשְׁבָה וְתִדְקְנָה.

2. דקר - נעיצה, בקיעה: כָּל הַנִּמְצָא יִדְקַר, וּמִדְקָרִים בְּחֻצוֹתֶיהָ, יִזְבּוּ מִדְקָרִים.

3. חדק - קוץ דוקר: טוֹבָם בְּחִדְקוֹ, כְּמִשְׁכַּת חִדְקוֹ.

4. סדק - מלה ארמית המציינת שסיעה, הבדלה, קריעה.

פרשת משפטים

5. בדק - בלשון מקרא מציינת סדיקה; והם יתקו את בְּדַק הַבַּיִת; מִסְזִיקֵי בְּדַקָּךְ; לְבַדּוֹק וְלִמְזַק הַבַּיִת.

הצד השווה לשחיקה, נעיצה, בקיעה, שסיעה, הבדלה, קריעה וסדיקה הוא: חפץ או ענין שאינו שלם. מכאן יש להציע קשר גם ללשון "צדק":

ריש לקיש שואל על ההבדל שבין שני פסוקים העוסקים בצדק: סנהדרין לב: - ריש לקיש רמי [מעיר על סתירה בפסוקים], כתיב: בְּצֶדֶק תִּשְׁפֹּט עַמִּיתְךָ (ויקרא יט:טו), וכתיב: צֶדֶק צֶדֶק תִּרְדֹּף (דברים טז:כ), הא כיצד? [מדוע בפסוק הראשון לא נכתב "בצדק צדק" להזהיר בית דין לדקדק בו היטב לדרוש ולחקור. רש"י]. כאן - בדין מְרֻמָּה, כאן - בדין שאין מְרֻמָּה; ["דין מרומה" היינו, שבית דין מכירים בתובע זה שהוא רמאי, או שמבינים טענת רמאי בדבריו. רש"י]. בדין מרומה מוטל על הדיינים הציווי "צדק צדק תרדף". תכלית דרישה וחקירה זו היא, למצוא סדקים בעדויות העדים שלפניהם, לדקור את הסיפור השקרי עם שאלות נוקבות. לשחוק אותו, ולהבדיל בין האמת לשקר. ובסופו של דבר להשאיר את סיפור הכזב שסוע ומבוקע. על ידי הדרישה והחקירה יוצאת עדות השקר מעוכה טחונה וכתושה. זהו אם כן הקשר שבין "צדק" לבין שאר מלים בעלות אותיות 'דק', שגם ה"צדק" (במשמעות של דרישה וחקירה) עניינו, הפיכת העדות ה"שלימה" לכאורה, לכתושה ומעוכה.

עד כאן ביארנו את השייכות שבין עשיית "צדק" למלים האמורות. אולם, המלה "צדיק" המופיעה בפרשתנו מתארת כל אדם ההולך בדרך הישרה. מה לו ולתכונות בקיעה קריעה וסדיקה? התשובה לכך היא, שאף האדם הצדיק משמש כדיין, שצריך הוא לדון ולשפוט את עצמו, לבחון ולבדוק, לדרוש ולחקור, לנעוץ ולקרוע כל תירוץ וכל טענת שווא ושקר שמעלה יצרו בכדי להצדיק מעשים לא רצויים.

מקור: he.biblicalhebrewetymology.com